

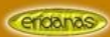
Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

Lloyd Biggle, Jr.

PAMINKLAS

Knygute.lt

Lloyd Biggle, Jr.
PAMINKLAS

Mokslinis fantastinis romanas ir apysaka

NEBULA 1974

Lengrio planeta - tikrų tikriausias rojus.
Kernas O'Brajenas aptiko ją prieš kelis dešimtmečius ir liko čia gyventi. Tačiau ši idilija negali tęstis amžinai: netrukus Lengrą atras žmonės, ir prasidės procesas, kurį vieni vadins "kolonizavimu", kiti - "civilizavimu". Deja, čiabuviams tai reiškia arba mirtį, arba vergiją. Bet O'Brajenas turi planą, kaip išgelbėti šį nuostabų pasaulį...

Iš anglų kalbos vertė ALEKSANDRAS LOGINOVAS, INDRĖ
DIMŠAITĖ

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

284 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Lloyd Biggle, Jr. - MONUMENT

New York, Ballantine books, 1978

Copyright © by Lloyd Biggle, Jr., 1974

Cover art copyright © by Stephen Youll, 1999

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2003

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

Turinys

Lloyd Biggle, Jr.

PAMINKLAS

Robert Silverberg

GIMĘS SU MIRUSIAIS

Pastabos

Lloyd Biggle, Jr.

PAMINKLAS

1

O'Brajenas staiga pasijuto mirštąs.

Jis gulėjo lengvai besisupančiame hamake iš vietinio gigantiško moliūgo pluošto. Retsykiais jį pasiekdavo kyšulį skalaujančių bangų purslai. Švelnūs šilti saulės spinduliai skverbėsi per avietinį sao medžių lapijos nėrinį. Su kvapnaus jūros vėjo gūšiais O'Brajeną pasiekdavo berniukų, ties kyšuliu žeberklais gaudančių marnalus, šūksniai. Prie pat alkūnės kaboją maža moliūginė gertuvė. Švariu krūtininiu balsu, pritariant nabalso stygomis, mergina dainavo senovinę meilės dainą, lyg siuvinėdama liūdnoją bet šviesų raštą ant staiga užplūdusios nostalgijos audinio. Šią dainą mėgo dainuoti jo pirmoji žmona, bet jau taip seniai, kad beveik išdilo iš O'Brajeno atminties.

Snūdžią minčių tėkmę staiga nutraukė šaltas ir ryškus suvokimas, ir jis iš mieguistos užmaršties

mirksniu persikėlė į negailestingą ledinę realybę.

Jis merdėjo.

Skandinanti baimės banga prižadino jau įprastu tapusį skausmą, ir per visą ilgai trunkantį spazmą jis gulėjo susirietęs, stipriai spausdamas plaštaką prie pilvo apačios, kol šaltas prakaitas nuo kaktos srovelėmis nutekėjo į ryškų hamako apklotą. Paskum skausmas praėjo, ir O'Brajenas išsitiesė, kumščiu grasindamas mėlynai žalio dangaus skaidriai tuštumai.

- Ko tu lauki, prakeiktoji? Ko lauki?!

Dainavimas nutrūko. Minkštai bildėdamas žemėn nukrito nabulsas, jo stygos nerimastingai suskambo - tai dainininkė Dala pašoko ir metėsi link O'Brajeno. Šis jau sėdėjo ant hamako krašto ir stebėdamasis dairėsi aplink. Vešlus spalvingos augmenijos grožis kaip uždanga skyrė jį nuo pasaulio, o kiek palinkusios gėlės žadėjo amžiną poilsį ir svajonių karalystę.

O'Brajenas vėl parvirto ant pagalvių ir, vėl pajutęs grįžtantį skausmą, atsistojo bei ranka praskleidė ties akimis kabančias gėles.

Dala rūpestingai triūsė prie jo. Jos veide galėjai nuspėti daug klausimų, kuriuos ji norėtų užduoti, bet nediržo. O'Brajeno provaikaitis Fornris jau irgi buvo greta. O'Brajenas švelniai nužvelgė juos - tik dabar suprato, kodėl Dala dainavo tą seną meilės dainą. Po metų ar dvejų jie taps sužieduotųjų šokio partneriais. Ir tuoj pagalvojo: ar bebus jis dar gyvas ir dovanos jiems savo palaiminimą.

Kiti vaikinai ir merginos taip pat pašoko ir su jauduliu stebėjo senį. Jie dažnokai užsukdavo čionai, kad palengvintų slegiantį O'Brajeną nuobodulį, kad palinksmintų jį muzika ir dainomis. Jie nesuprastų, jei jis pasakytų daugiau nebenorįs linksmintis, nes mirštąs. Aštrus skausmas vis kankino, bet O'Brajenui pavyko nugalėti bereikalingą pagundą vėl prispausti plaštakas prie pilvo.

- Pas Seniūną! - trumpai paliepė jis.

Jaunuolių veiduose atsispindėjo sumišimas.

Fornris atsakė lėtai ir mažliai:

- Tai būtų ilga ir varginanti kelionė. Gal rytą...

- Pas Seniūną, - pakartojo senis ir pasisuko nu-

gara į provaikaitį. Pavymui girdėjosi balsai neįtariančių, kad jo klausia nė kiek neprastesnė.

- Jei jūs šiek tiek atitolsite nuo kranto, o vėliau sugrįšite, jis suspės užmigti ir viską pamirš, - melodingai suskambo Dalos balsas.

Stojo tyla, kurią nutraukė labai susijaudinęs Fornris.

- Ne. Juk jis - Lengris. Ir jei nori aplankyti Seniūną, mes privalom jį nuvežti.

O'Brajenas leido jiems spręsti savo dilemas ir lėtai nuklibikščiavo žemyn link pliažo. Kai tik jis pasiekė smėlio kraštą, vaikai taškydamiesi pradėjo plaukti artyn.

- Lengri! - šaukė jie visa gerkle. - Lengri!

Jie susižavėję būriavosi aplink O'Brajeną, rodydami ką tik pagautus marnalus, reikalaudami pagyrimų, mosuodami žeberklais, šaukdami ir juokdamiesi. Marnalai - plokščios į reptilijas panašios pabaisos su daugybe kojų ir mažomis galvelėmis ant baisiais ilgų kaklų. Bjaurūs ir nevalgomi gyviai, bet vertingi jaukui. Šiame krašte berniukai pradeda plaukioti anksčiau nei stojasi

ant kojų, nes jūroje nėra grėsmingų gyvūnų. Paaukę tiek, kad išlaikytų rankose žeberklą, jie iškart įsijungia marnalų medžioklėn, žaidimą paversdami naudinga veikla.

- Pas Seniūną, - pasakė O'Brajenas.

- Ai! Pas Seniūną! Ai! Pas Seniūną!

Vaikinai visu būriu metėsi prie ant smėlio gulėjusios valtės, nutempė ją į vandenį ir aršiai susikovė dėl vietų joje. Atskubėjęs Fornris įvedė tvarką ir atrinko septynis irkluotojus. Jie vėl priplaukė prie pat kranto, kad O'Brajenas galėtų įlipti nesušlapdamas kojų. Gi skausmas jau beveik praėjo, tad jis atsisakė Fornrio pagalbos, vandeniui nubrido iki paskuigalio ir it tikras čiabuvis įšoko valtį.

Kai valtis pradėjo tolti, berniukai vijosi, nardė po dugnu ir mėgino ją aplenksti. Tačiau irkluotojams spustelėjus jie atsiliko. Dala ilgokai stovėjo ant kranto atsisveikinimo ženklui pakėlus ranką.

Ritmingai irkluodami vaikinai garsiai uždainavo. Daina buvo rimta, nes ir užsiėmimas buvo rimtas - Lengris norėjo pasimatyti su Seniūnu, o jiems

patikėjo šio noro įgyvendinimą.

O'Brajenas įsitaisė laivūgalyje ir nuobodžiai stebėjo, kaip putos laižo katamarano balansyrą. Todėl, kad jis - Lengris - ruošėsi mirti.

Jį trikdė visai ne mirties neišvengiamumas, bet mintis, kad galvoti apie ją reikėjo anksčiau. Juk mirtis tapo neišvengiama jam tik gimus, o dabar jį - Kerną O'Brajeną - nuo to momento skyrė ilgas gyvenimas. Kartais jis mėgino paskaičiuoti, kiek turįs metų, tačiau šioje mieguistoje šalyje, kur naktys visada drėgnos, o dienos - šiltos ir saulėtos, ryškaus klimato sezoniškumo nebuvo, ir žmonės matavo savą amžių išmintimi. Tad pirštais jausti laiko ritmą čia neįmanoma.

O'Brajenui nereikėjo kalendoriaus norint įvertinti, kad jis - labai senas. Jo pastatytoji vieniša trobelė ant išvaizdaus kalnelio ties kyšuliu seniai atsidūrė kaimelio centre, kadangi aplink įsikūrė jo vaikai, vaikaičiai ir provaikaičiai su savo žmonomis. Kaimą vadino Lengriu - Ugniaplaukių Vyrų Kaimu, ir seniai apdainavo dainose bei legendose. Ir nors ne visi palikuonys paveldėjo jo ugningai raudoną ševeliūrą, jie buvo laikomi Ugnies

vaikais. Čiabuvis merginos mielai už jų tekėjo, o tvirčiausi vaikinai ateidavo čia ieškoti Ugnies Mergelės palankumo. Daugelis jų pažeisdami tradicijas apsigyvendavo savo žmonių kaime.

Žmogus, regintis, kad jo šeimynoje gimsta jau penktoji karta, privalėjo gerai jausti laiko tėkmę. O'Brajeno sąnariai prastai lankstėsi, rytą jie iš-tindavo nuo naktinės drėgmės. Jis lėtai vaikščio-jo, greit pavargdavo, o plaukai - tokie ugningai raudoni jaunystėje - dabar tapo rūdingai pilki. Jau keliolika metų jis sirgo. Pradinis nepatogumo po-jūtis skrandyje pavirto nuolatiniu irzlumu, paskui - aštrių skausmu, o galiausiai - nepakenčiama agonija. Tai buvo lėtai sėlinančios mirties prisilie-timas.

Gyvendamas O'Brajenas apturėjo daug džiaugsmo, net daugiau nei pats tikėjosi, daugiau nei nusipelnė, tad lyg ir privalėjo žvelgti mirčiai į akis tiesiog, be baimės ir apgailestavimo. Tačiau svajonė, gimusi jo galvoj ir lėmusi visą jo gyve-nimą tarp šių žmonių, taip ir nebuvo įgyvendinta. Pasibaisėjęs suprato, kad jam mirus, šis puikus, nuostabus pasaulėlis pražus, o jo gerieji ir gražie-

ji gyventojai bus visi iki vieno sunaikinti. Šitą jis žinojo.

Žinojo tikriausiai nuo pat nepavykusio tūpimo momento, kai vos nesudužo erdvėlaivis. Šis žinojimas trukdė miegoti dar jam jaunam, - vis galvojo ir svarstė pats su savimi ilgų vakarinių pasivaikščiojimų pliažais metu bei valandų valandas gulėdamas hamake bemiegėje drėgnoje nakties tamsoje. Metų metais jis kūrė strateginius sprendimus ir planus, kol pagaliau atkaklumas, sėkmė ir vaizduotė atsakė į visus klausimus. Kosmoso platybėse jis buvo vienintelis asmuo, galintis išgelbėti šį mielą pasaulėlį ir mylimus žmones. Jis tvirtai nutarė to siekti. Atkakliai apmąstė kiekvieną žengtiną žingsnį, kiekvieną priešininko veiksmą, kurį derėjo numatyti ir eliminuoti. Jis pasiruošė veikti, kai tik šis pasaulėlis bus oficialiai atrastas.

Tačiau planetos niekas neatrado, ir jis - Kernas O'Brajenas - pasielgė kvailai, nes nutarė dar palaukti. Taip malonu suptis hamake su pilna raugintų vaisių sulčių gertuve, įsijautus į neginčija-

mo, gerbiamo ir net dievinamo orakulo vaidmenį. Kol buvo jaunesnis, išraižė skersai ir išilgai šio pasaulio vienintelį kontinentą. Ilgai plaukiojo jūromis; pirmasis su šypsena pasitikdavo grėsmes, leisdavosi į pavojingus nuotykius, mėtė iššūkius vietiniams sunkumams, čia pat mėgaudamasis neretomis grožybėmis. Tačiau pavojų pomėgis palaipsniui blėso, o jis įsitikino Lengrio kraštovaizdį esant tiek gražų, kad pakaks visam likusiam gyvenimui.

O'Brajenas buvo paprastas nelabai išsilavinęs žmogus. Čiabuvių pagarba jo protui trikdė ir kėlė nerimą. Jam teko tvarkyti daug vietinių socialinių ir ekonominių problemų, o kadangi buvo matęs įvairių kitų civilizacijų ir gerai jas įsiminė, tad pasiekė stebėtinų savaime džiuginančių laimėjimų.

Ir štai dabar ilgas neskaičiuotų metų sąrašas artėjo į liūdną pabaigą. Visame kosmose jis buvo vienintelis žmogus, žinantis kaip išgelbėti šį pasaulėlį ir jo liaudį, bet negalėjo to padaryti dėl prasidedančios mirties.

Rodėsi ir vėl nyko kilometrai pakrantės, dešim-

tys kaimų, kurių gyventojai pažinę Lengrį bėgo link vandens ir mojo jam rankomis. Pusiaudienio saulė jau leidosi, artėjo vakaras. Berniukų veidus iškreipė nuovargis, balsai prikimo, kvėpavimas tapo trūkus, tačiau irklavimo ritmas nekito.

Saulei leidžiantis, kai pradėjo tamsėti ir krantas įgijo purpurinį atspalvį, valtis įplaukė į seklių užutekį. Silpna mūša užnešė ją į platų smėlėtą pliažą, nusėtą kaimiečių valtimis. Berniukai išsoko iš katamarano ir užtraukė laivelį aukščiau ant smėlio. Sunkiai judindami sustingusias kojas, jie žengė po kelis žingsnius ir vėl šypsodamiesi linksmi striksėjo. Šiandien bus puota, kurioje jie bus garbingiausi svečiai. Argi ne jie atvežė čion Lengrį?

Visi čiabuvių kaimai stovi pajūrio kalvų pašlaitėse. Trobeles stato koncentriškai aplink ovalią aikštę, kur vakarais dega laužai, skleisdami gundančiai kvepiančių dūmų kamuolius. O'Brajeno pasirodymas centrinėje gatvėje pavirto tikra triumfo procesija. Pagarbūs suaugusieji ir sužavėti vaikai iškilmingai tylėdami sekė paskui. Aikštės centre jis apėjo milžinišką moliūginį indą, tarnavusį čiabuviams lyg ir signalizavimo bokštu,

tada pasuko aukštyn šlaitu, kurio viršuje stovėjo Seniūno būstas. Šis jau laukė O'Brajeno su džiugia šypsena raukšlėtame veide, sudėjęs rankas sveikinimo gestu: vieną ranką pakėlęs, o kitą priglaudęs prie krūtinės taip, kad plaštaka siekė pečių. Per dešimtį žingsnių nuo Seniūno O'Brajenas sustojo ir pasisveikino tokiu pat gestu. Pagarbiai tylėdami kaimo gyventojai stebėjo mandagumo ritualą.

- Sveikinu tave, - tarė O'Brajenas.

- Tavo sveikinimas ir atvykimas mus džiugina, - atsakė Seniūnas.

O'Brajenas prisiartino, ir jie paspaudė rankas. Šį nečiabuvišką gestą O'Brajenas kartais naudojo, ypač susitikęs su senais draugais, kuriuos pažinojo daug metų.

- Šįvakar šventiškai vakarieniausime. Norime pažymėti tavo atvykimą, - pasakė Seniūnas.

- O aš ir atvykau pas jus, tikėdamasis skaniai pavakarieniauti, - atsakė Lengris.

Tuo formalumai baigėsi, ir čiabuviai pradėjo skirstytis, kažką pritariamai murmedami. Seniū-

nas paėmė O'Brajeną už rankos ir nusivedė prie medžių, vainikavusių kalvos viršūnę, kur jau kabėjo hamakai. Ten seniai kiek pastovėjo, švelniai žiūrėdami viens į kitą.

- Daug vandens nutekėjo, - pagaliau ištarė Seniūnas.

- Net pernelyg daug, - sutiko O'Brajenas.

Aukšta lanksti Seniūno figūra atrodė tokia tvirta kaip ir jaunystėje, bet ševeliūra jau spindėjo sidabru. Metai iškirto raukšles jo veide, pagilino jas, o anksčiau blizgėjusios akys kiek susidrumstė.

Kaip ir O'Brajenas jis buvo labai senas, o mirtis jau slinko artyn.

- Ilgokai užtrukai kelyje, - tarė Seniūnas. - Bet dabar tavęs laukia minkštas hamakas, sklidina gertuvė bei pilnas mylinčių draugų kaimas. Pailsėk.....

Pastabos

- 1) *Ipsa facto* - savaime (lot.).
- 2) Little Giddingas - miestelis Hantingdonširo grafystėje, anglikonų bei rojalistų centras per 1641 - 1649m. pilietinį karą.